

АНАЛІЗ РІВНЯ РОЗВИТКУ КООРДИНАЦІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМ ЗОРУ

Гложик І. З., Якімець З. М.

Львівський державний університет фізичної культури

Анотація. Проаналізовано рівень розвитку координаційних здібностей у дітей молодшого шкільного віку з вадами зору. Відхилення у роботі зорового аналізатора певною мірою утруднюють формування рухових умінь, розвиток фізичних здібностей. Найбільше відставання виявлено за показниками тестів, які відображають рівень розвитку здібності до орієнтації у просторі та здібності зберігати динамічну рівновагу. Розвитком координаційних здібностей у дітей даної категорії треба керувати, враховуючи глибину захворювання, вік та психоемоційний стан дитини.

Ключові слова: координаційні здібності, вади зору, молодший шкільний вік.

Аннотация. Гложик И. З., Якімець З. М. Анализ уровня развития координационных способностей у детей с нарушениями зрения. Проанализирован уровень развития координационных способностей у детей младшего школьного возраста с нарушениями зрения. Отклонения в работе зрительного анализатора в определенной степени затрудняют формирование двигательных умений, развитие физических способностей. Наибольшее отставание выявлено по показателям тестов, отражающих уровень развития способности к ориентации в пространстве и способности сохранять динамическое равновесие. Развитием координационных способностей у детей, надо управлять, учитывая глубину заболевания, возраст и психоэмоциональное состояние ребенка.

Ключевые слова: координационные способности, нарушение зрения, младший школьный возраст.

Abstract. Glozhik I., Yakimets Z. Analysis level of coordination abilities in children with impaired vision.

The paper analyzes the level of coordination skills in primary school children with visual impairments. Deviations in the visual analyzer in some way hinder the formation of motor skills, development of physical abilities. The largest gap found in terms of tests that reflect the level of ability for orientation in space and the ability to maintain a dynamic equilibrium. Development of coordination abilities in children of this category should be handled given the depth of the disease, age and psycho-emotional condition of the child.

Key words: coordination skills, visual impairment, primary school children.

Постановка проблеми. Рівень розвитку фізичних якостей людини відображає гармонійне поєднання вроджених психологічних і морфологічних здібностей та набутих у процесі життя й тренування можливостей. Чим вищий рівень розвитку фізичних якостей людини, тим вища її працездатність [3].

Однак у дітей з порушенням зору, як правило, спостерігається цілий комплекс відхилень у фізичному розвитку та руховій сфері. Відсоток цих відхилень значно вищий, ніж у дітей з іншими аномаліями розвитку. Найбільш серйозні відхилення моторики в дітей з вадами зору розповсюджуються на сферу координаційних проявів. Аналіз науково-методичної літератури дає змогу зробити висновок, що проблемі розвитку та формування координаційних здібностей дітей молодшого шкільного віку з вадами зору не приділено достатньої уваги, хоча вона є надзвичайно важливою для вирішення питань пов'язаних з проблемою вторинних відхилень у руховій сфері дітей з патологією зору [2; 7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На думку вчених, подальший розвиток ідей підвищення ефективності процесу фізичного виховання дітей молодшого шкільного віку можливий на основі підвищення рухової активності, залучення їх до систематичних занять спортом. Сучасне суспільство розвивається на основі ідей гуманізації, що передбачає розкриття та реалізацію творчого потенціалу кожної людини, у тому числі людей з відхиленнями у здоров'ї. Фахівці багатьох галузей науки намагаються якщо не усунути, то серйозно зменшити наявні недоліки та їх наслідки

[2; 6]. Однак це потребує більш поглибленого індивідуального підходу, заснованого на комплексному вивченні здібностей і можливостей дитини, що надалі сприятиме її гармонійному розвитку [8].

У методичних посібниках і спеціальних дослідженнях процесу фізичного виховання обґрунтовується провідна роль координаційних здібностей. Координація характеризується можливістю людей керувати своїми рухами, що є одним з найважливіших завдань фізичного виховання [1; 4]. Чим досконаліші здібності дитини до точного аналізу своїх рухів, тим вищі її можливості до швидкого оволодіння ними та їх перебудови. Здібність відчувати та сприймати власні рухи дозволяє швидше оволодівати вмінням та навичками навчальної та трудової діяльності. У дитячому віці інтенсивно формуються усі необхідні морфологічні та психофізіологічні передумови, що обумовлюють формування координаційних здібностей. Шкільний вік є найбільш відповідальним періодом у формуванні основного потенціалу моторики людини, тому питання про розвиток координації рухів у дітей молодшого шкільного віку представляє практичний інтерес [7; 8]. Ця обставина свідчить про те, що саме в цьому віці треба здійснювати активний розвиток координаційної сфери. Однак порушення координаційних здібностей є типовим для всіх нозологічних груп дітей, які мають вади в розвитку. Відхилення у роботі зорового аналізатора в певній мірі утруднюють формування рухових умінь, розвиток фізичних здібностей. Діти з порушенням зору повільніше засвоюють складні рухи, оскільки окремі прояви координаційних здібностей спираються на зорову аферентацію. Багаторічна практика ро-

боти вітчизняних та зарубіжних фахівців з інвалідами показує, що найбільш дієвими методами реабілітації даного контингенту є реабілітація засобами фізичної культури та спорту [5, 8].

Систематичні заняття не тільки підвищують адаптацію дітей до умов життя, які змінилися, розширюють їх функціональні можливості, допомагають одужанню організму, але й сприяють розвитку координації в діяльності опорно-рухового апарату, серцево-судинної системи та в інших системах [5]. Разом з цим, аналіз спеціальної літератури свідчить про відсутність уваги фахівців до методики комплексної оцінки та розвитку спеціальних рухових здібностей даного контингенту. У зв'язку з цим аналіз рівня розвитку координаційних здібностей у дітей молодшого шкільного віку з вадами зору, а в подальшому, обґрунтування рекомендацій з корекції рухової діяльності таких дітей на підставі оцінки рухової координації є актуальними і соціально вагомими [8].

Мета дослідження: визначити рівень розвитку координаційних здібностей у дітей молодшого шкільного віку з вадами зору (школа «Левеня» м. Львів).

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання:** провести теоретичний аналіз літературних джерел з даної проблеми; підібрати відповідні тести для оцінки координаційних здібностей та провести визначення розвитку даної фізичної якості у дітей з порушенням зору та у дітей без зорової патології.

Методи дослідження: аналіз науково-методичної літератури, педагогічні спостереження.

Організація дослідження. Обстежено 12 дівчаток та 12 хлопчиків віком 7 років з вадами зору, та у якості контролю обстежено 12 хлопчиків і 12 дівчаток без патології зору (учні 2-го класу ЗОШ № 76 м. Львова).

Було проведено тести в ході яких оцінювались: рівень розвитку стійкості вестибулярних реакцій, здібність до виконання складно координованих рухів, здібність до перебудови рухової дії, просторово-часові і динамічні параметри рухів, збереження динамічної рівноваги, орієнтування в просторі.

В якості першого контрольного випробування було використано тест за методикою К. І. Брикова і А. Г. Матвієнко у ході якого оцінювався рівень розвитку стійкості вестибулярних реакцій. Тест 1 полягав у наступному. Учень з пов'язкою на очах виконував 2 перекиди вперед за 3 с, потім 3 повороти в положенні стоячи і після цього повинен був зробити 3 кроки у визначеному напрямку, намагаючись потрапити в коло діаметром 1 м. Вхід у коло – «відмінно», вхід у коло $d = 130$ см – «добре», $d = 175$ см – «задовільно», більш значна помилка – «незадовільно». Тест проводиться 1 раз.

Крім цього, у дітей оцінювалась також здатність до виконання складно-координованих рухів за методикою В. Л. Марищука зі співавторами. В тесті 2 було запропоновано виконати ряд вправ. Після назви і показу кожної вправи, вони вивчаються в групах кількістю 2–5 дітей. Кожна вправа 2 рази виконується з викладачем у повільному темпі, 1 раз у середньому і 1 раз у швидкому темпі. Потім 5 хвилин дається на самостійне тренування. Контрольне виконання вправ виконувалося в складі групи. Оцінювання проводилося за 5-бальною системою: «відмінно» – за кожну

вправу з точним виконанням всіх рухів у правильній послідовності; «добре» – коли окремі вправи виконані з невеликими помилками, але загальна послідовність не порушувалась; «задовільно» – коли є помилки в загальній послідовності рухів; «незадовільно» – якщо значно порушувалась послідовність рухів і були значні помилки у виконанні вправ.

Тест 3 проводився з метою визначити здібність до перебудови рухової дії. Він відбувався в чотири етапи за допомогою двох вправ. Вправа № 1 викладач подає команду рухами рук (наприклад, праву – вверх, ліву – вбік, праву – вниз) учні виконують команду. Порядок вправ: пояснення і показ у повільному темпі, потім подається 11–12 команд у 30 с. Ті хто виконав вправи без помилок, отримують 2 бали, хто не виконав – 1. Наступний етап: 13–15 команд за 30 с. Ті хто виконав вправи без помилок отримують 3 бали, решта 2 бали. Наступний етап: 16–17 команд за 30 с. Ті хто виконав вправи без помилок отримують 4 бали, решта – 3 бали. Останній етап: 19–20 команд за 30 с – оцінка 5, решта – 0 балів. Команди зачитувалися з підготованого тексту під контролем секундоміру. Вправа №2 виконувалася з таким самим принципом, що і попередня, але за допомогою показу.

Тест 4 – човниковий біг 4 x 9 м.

Тест 5 – повороти на гімнастичній лаві.

Тест 6 – кидки м'яча в ціль.

Виклад основного матеріалу. Дані щодо рівня розвитку координаційних здібностей у дівчаток представлені у табл. 1.

Середній бал тесту № 1, у ході якого оцінювався рівень розвитку вестибулярних реакцій, у дівчаток основної групи (з порушенням зору) був на 20 % нижчий порівно з контрольною групою. Середній бал тесту № 2 у дівчаток основної групи був на 22 % нижчий порівняно з контролем. Середній бал тесту № 3, на визначення здібності до перебудови рухової дії, у основній групі був нижчий порівняно з контролем на 22 %.

Щодо оцінки просторово-часових параметрів рухів, провівши тест № 4 «Човниковий біг», ми отримали наступні результати: у контрольній групі величина показника була на 25,2 % вищою порівняно з основною групою.

Результат тесту № 5 «Повороти на гімнастичній лаві» у контрольній групі виявився на 33,14 % вищий порівняно з основною групою. За результатами тесту № 6 «Кидки м'яча в ціль» контрольна група перевищила основну на 53,3 %.

Дані щодо рівня розвитку координаційних здібностей у хлопчиків представлені у таблиці 2.

Середній бал тесту № 1 у хлопчиків основної групи був на 22 % нижчий порівняно з контрольною групою. Середній бал тесту № 2 у хлопчиків основної групи був на 21,3 % нижчий порівняно з контролем. Середній бал тесту № 3, на визначення здібності до перебудови рухової дії, у основній групі був нижчий порівняно з контролем на 21,1 %.

Щодо оцінки просторово-часових параметрів рухів, провівши тест № 4 «Човниковий біг», ми отримали наступні результати: у контрольній групі величина показника була на 27,2 % вищою порівняно з основною групою.

Результат тесту № 5 «Повороти на гімнастичній лаві» у контрольній групі виявився на 34,42 % вищий

Таблиця 1

Рівень розвитку координаційних здібностей у дівчаток, $n_1=n_2=12$

№	Координаційні здібності	Контрольна група	Основна група
1	Рівень розвитку вестибулярних реакцій (Тест № 1, бали)	3,25±0,28	2,60±0,1
2	Здатність до виконання складно координованих рухів (Тест № 2, бали)	3,1±0,2	2,42±0,1
3	Здібність до перебудови рухової дії (Тест № 3, сума балів)	18±2,1	14±1,6
4	Оцінка просторово-часових і динамічних параметрів рухів (човниковий біг, с)	12,7±1,4	15,9±2,1
5	Збереження динамічної рівноваги (повороти на гімнастичній лаві, разів)	5±1	3±1
6	Орієнтування у просторі (кидки м'яча в ціль, бали)	4,5±0,3	2,4±0,2

Таблиця 2

Рівень розвитку координаційних здібностей у хлопчиків, $n_1=n_2=12$

№	Координаційні здібності	Контрольна група	Основна група
1	Рівень розвитку вестибулярних реакцій (Тест № 1, бали)	3,47±0,32	2,72±0,18
2	Здатність до виконання складно координованих рухів (Тест № 2, бали)	3,32±0,27	2,61±0,18
3	Здібність до перебудови рухової дії (Тест № 3, сума балів)	19±2,3	15±2,1
4	Оцінка просторово-часових і динамічних параметрів рухів (човниковий біг, с)	12,5±1,1	15,9±2,1
5	Збереження динамічної рівноваги (повороти на гімнастичній лаві, раз)	5±1	3±1
6	Орієнтування у просторі (кидки м'яча в ціль, бали)	4,7±0,27	2,1±0,18

порівняно з основною групою. За результатами тесту № 6 «Кидки м'яча у ціль» контрольна група перевищила основну на 55,3 %.

Зниження розвитку здібності до орієнтації у просторі можна пояснити тим, що прояв та розвиток просторового орієнтування в значній мірі залежить від швидкості сприйняття та оцінки просторових умов дії, що досягається на основі комплексної взаємодії аналізаторів, серед яких провідна роль належить зоровому. Проте недостатність розвитку здібності до орієнтації у просторі у дітей з порушенням зору може бути й результатом гіподинамії.

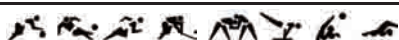
Висновки:

1. Недостатня кількість наукових досліджень з проблеми порушення координаційних здібностей у дітей молодшого шкільного віку з вадами зору суттєво

знижує ефективність методики розвитку, формування та удосконалення координаційних здібностей у дітей даної категорії.

2. Проведені дослідження показали, що розвиток координаційних здібностей у дітей з порушенням зору відстає від параметрів здорових підлітків. Зниження розвитку складає у дівчаток 20–53,3 %, у хлопчиків – 21,1–55,3 %. Найбільше відставання виявлено за показниками тестів, які відображають рівень розвитку здібності до орієнтації у просторі та здібності зберігати динамічну рівновагу.

Перспективи подальших досліджень полягають в обґрунтуванні рекомендацій з корекції рухової діяльності дітей з вадами зору на підставі оцінки рухової координації.

МЕДИКО-БІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

Література:

1. Воловик Н. І. Дослідження координаційних здібностей у дітей 4-5 років з порушення зору / Н. І. Воловик // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: [наукова монографія за редакцією проф. Єрмакова С. С.] – Харків : ХДАДМ (ХХПІ), 2007. – № 4. – С. 28–31.
2. Воловик Н. І. Методика розвитку координаційних здібностей у дітей 4–5 років з порушення зору / Н. І. Воловик // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: [наукова монографія за редакцією проф. Єрмакова С. С.] – Харків : ХДАДМ (ХХПІ), 2007. – № 10. – С. 12–15.
3. Гложик І. З. Розвиток координаційних здібностей та біохімічні зміни у школярів молодшого шкільного віку при заняттях хореографією / І. З. Гложик, А. В. Явдошик // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: [наукова монографія за редакцією проф. Єрмакова С. С.] – Харків : ХДАДМ (ХХПІ), 2011. – № 9. – С. 30–34.
4. Ковиліна В. Г. Корекція рухових якостей дітей середнього дошкільного віку з порушенням зору : автореф. дис. кандидата пед. наук / В. Г. Ковиліна. – ПДПУ. – О., 2004. – 21 с.
5. Сєдова О. О. Особливості організації занять з фізичного виховання дітей дошкільного віку з вадами зору / О. О. Сєдова, Л. Є. Шестерова // Слобожанський науково-спортивний вісник : [наук.-теор. журнал]. – Харків : ХДАФК, 2011. – № 3. – С. 11–13.
6. Теория и организация адаптивной физической культуры : [учебник] / Содержание и методика адаптивной физической культуры и характеристика ее основных видов : [под общей ред. проф. Эвсеева С. П.]. – Т. 2 – М. : Советский спорт, 2005. – 448 с.
7. Яримбаш К. С. Педагогічні основи корекції рухової сфери слабозорих підлітків засобами плавання : автореф. дис. кандидата пед. наук / К. С. Яримбаш. – Інститут спеціальної педагогіки АПН України. – К., 2006. – 22 с.
8. Krystyna Gawlik. Chosen coordination abilities in blind children and youth : [monography] / Krystyna Gawlik, Anna Zwierzchowska // Coordination Motor Abilities in Scientific Research / International Associational of Sport Kinetics. – Biala Podlaska, 2005. – 468 p.